

کنکاشی بر طرح مالیات بر ارزش افزوده: آیا مشکل ما این است؟

نویسنده: امیر جعفرزاده

برخی نظرات مخالف

در کشورهایی که این قانون اجرا می‌شود میانگین درآمد سرانه آنها ۳۲ هزار و ۵۰۰ دلار است در حالی که این رقم در کشور ما حدود ۳ هزار و ۵۰۰ دلار می‌باشد. کارگری که مثلاً ۲۰۰ هزار تومان در ماه حقوق دریافت می‌کند با اجرای این قانون باید ۳ درصد بیشتر برای کالایی که تاکنون خریداری می‌کرده، بپردازد. مسلم است که او به عنوان مصرف‌کننده مقاومت خواهد کرد. تولیدکنندگان به دولت که مصمم به اجرای این قانون شده، پیشنهاد کردند که در آغاز کار، سالانه نیم درصد مالیات اخذ کند، اما به این پیشنهاد توجهی نشد. در کشوری که سالانه ۱۰ میلیارد دلار کالای قاچاق وارد آن می‌شود، طبعاً مصرف‌کننده برای مقاومت در اجرای این قانون کالای ایرانی را دیگر خریداری نخواهد کرد. («تقی بهرامی نوشهر» رییس انجمن تولیدکنندگان فولاد، نقل از روابط عمومی اتاق ایران). اگر چه در قانون تاکید شده که این مالیات از کسانی که کالای معمولی خریداری می‌کنند، اخذ نمی‌شود، اما این، زمانی عملی می‌شود که قانون به درستی اجرا شود. وقتی دستگاه مالیاتی کشور توانا و به روز نیست، برای راحتی کار حتماً اولین مکانی که برای دریافت مالیات انتخاب می‌کند، واردات رسمی از طریق گمرک و تولیدکننده است. بی‌تردید این قانون در واحدهای تولیدی متوقف می‌شود زیرا تجربه کد اقتصادی در گذشته همین را ثابت کرد.

تولیدکننده باید مالیات بر ارزش افزوده کالای واسطه‌ای را بپردازد و در مرحله بعد از کسانی که کالای او را می‌خرند، دریافت کند. در واقع این قانون مانند رابطه بدهکار و بستانکار است. یعنی وقتی کالایی می‌خرید باید مالیات بدهید و وقتی می‌فروشید باید از خریدار بگیری. اگر خریداری که کالایی را فروخته نتواند از خریدار کالایش این رقم را دریافت کند، متضرر خواهد شد. زیرا این جا دیگر نه قانون و نه سازمان امور مالیاتی از او حمایت نمی‌کند.

مالیات بر ارزش افزوده چندی است در محافل کارشناسی ایران مورد بحث فعالان و کارشناسان اقتصادی قرار گرفته است. در این مقاله قصد داریم با توضیحاتی کوتاه از این نوع سیستم مالیاتی، برخی از نظرات مثبت و منفی آن را بررسی کنیم. مالیات بر ارزش افزوده، مالیاتی است که به مصرف‌تعلق می‌گیرد و نوعی مالیات غیرمستقیم محسوب می‌شود. براساس لایحه پیشنهادی دولت، کالاهای اساسی از شمول مالیات بر ارزش افزوده معاف شده‌اند.

معافیت‌های این مالیات در ماده ۱۲ لایحه تبیین شده و کالاهایی مانند شکر، برنج، روغن، گندم، کالاهای مرتبط با دام، طیور، زنبور عسل و همچنین خدماتی مانند چاپ روزنامه، خدمات بانکی، کتاب و نشریه فعالیت‌های کشاورزی و موارد بسیار دیگری را دربرمی‌گیرد. یعنی بر نیازهای اساسی و روزمره مردم مالیات بر ارزش افزوده تعلق نمی‌گیرد. به گفته معاون وزیر اقتصاد، مالیات بر ارزش افزوده جایگزین بند ه ماده ۳ لایحه تجمیع عوارض می‌شود که ۲ هزار قلم کالا و خدمات را دربرمی‌گیرد و در حال حاضر نیز مالیات بر این اقلام را مصرف‌کننده می‌پردازد.

ایجاد عدالت اجتماعی و رفع شیوه‌های تبعیض‌آمیز، موثر باشد.

جلوگیری از فرار مالیاتی از جمله نقاط قوت مالیات بر ارزش افزوده است که در صورت مهیا بودن الزامات جانبی آن از جمله سیستم‌های مکانیکی حسابداری و نرم‌افزاری و مخابراتی می‌تواند به عنوان درآمدی قابل اتکا مورد توجه قرار گیرد.

معمولا در شروع اخذ مالیات بر ارزش افزوده اولویت را به سطوح اولیه تولید می‌دهند و سپس مالیات به سوی توزیع حرکت می‌کند.

از این طریق می‌توان

بنا به نوع کالا از افراد غنی‌تر مالیات بیشتری

گرفت به این صورت که درصد مالیات بیشتری بر روی کالاهای تجملی و لوکس که بیشتر مورد تقاضای دهک‌های بالای درآمدی است وضع نمود و در عوض مالیات کمتری از درآمدهای پایین گرفت.

این نوع مالیات یک بار برای همیشه تورم به همراه دارد و از این رو بهتر است اخذ مالیات طیف به طیف اجرا شود تا پیامد تورمی آن کمتر شود.

یکی از اشکالات مهمی که در شرایط کنونی اقتصاد کشور را رنج می‌دهد، کوچک بودن حیطه‌ای است که از آن مالیات اخذ می‌شود.

این مشکل باعث شده تا درآمدهای مالیاتی سهم بسیار ناچیزی از درآمدهای دولت را به خود اختصاص دهد.

گسترده شدن این محدوده باعث خواهد شد تا بسیاری از فرارهای مالیاتی که در شرایط کنونی اقتصاد ما را رنج می‌دهد، از بین برود.

برعکس نظر فوق سیستم مالیات بر ارزش افزوده به گونه‌ای است که افزایش قیمت کالاها تنها یک بار آن هم در حد ۴ تا ۵ درصد خواهد بود.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

در حالی که تورم این چند ساله به گونه‌ای بوده که ایران را از لحاظ تورم، جزء چند کشور اول از حیث بالا بودن تورم نموده است، چند طرح تورم‌زا در دولت به صورت جدی مطرح شده است. یکی از این طرح‌ها، طرح مالیات بر ارزش افزوده می‌باشد. طرحی که حتی به گفته موافقین آن تورمی حداقل ۴ تا ۵ درصدی را ایجاد خواهد کرد. مخالفان بر تورمی که این طرح ایجاد می‌کند و درآمد ملی سرانه کم در ایران اشاره می‌کنند و موافقین به شفافیت ایجاد کردن این طرح تاکید می‌کنند.

اما جدای از مبحث گفته شده باید نکته‌ای را بیان کرد. در کشورهای در حال توسعه به دلیل اینکه طرح‌های زیادی وجود دارند که باید اجرا شوند و منابع انسانی و مالی کم برای اجرا، باید طرح‌ها اولویت‌بندی شوند. اگر از این

سازمان امور مالیاتی در این قانون فقط تولیدکننده را می‌شناسد و از این مرحله به بعد اگر سازمان مالیاتی توانا نباشد، نمی‌تواند جلوی زیان تولیدکننده را بگیرد. وقتی از مبادی که تحت نظارت نیستند به راحتی واردات صورت می‌گیرد، چگونه می‌توان زمینه رقابت ایجاد کرد. (محمدرضا بهشتی) دبیرکل سابق کنفدراسیون صنعت، خیرگزاری فارس).

در صورت تصویب جزییات، حداقل تا پایان سال مهیا کردن بسترهای اجرایی آن طول خواهد کشید. طبق برنامه چهارم توسعه، دولت موظف است در سال دوم اجرای برنامه مالیات بر ارزش افزوده را به اجرا درآورد. طبق پیش‌بینی‌های صورت گرفته، سیستم مالیات بر ارزش افزوده باعث خواهد شد تا بیش از ۱۰ درصد تولید ناخالص ملی، به صورت مالیات اخذ شود.

نظرات برخی از مخالفین

با اجرای سیستم مالیات بر ارزش افزوده، نظام مالیاتی کشور بسیار شفاف‌تر از شرایط کنونی خواهد شد و جلوی بسیاری از فرارهای مالیاتی گرفته خواهد شد.

به منظور حمایت از تولیدکنندگان داخلی و با هدف این که کسانی که مصرف بیشتری در جامعه دارند، مالیات بیشتری بپردازند، لایحه مالیات بر ارزش افزوده ارائه شده است.

معافیت‌های لایحه مالیات بر ارزش افزوده نیز از همین دریچه مورد توجه قرار گرفته است.

در صورت تصویب و اجرای لایحه مالیات بر ارزش افزوده، جلوی فرار مالیاتی گرفته می‌شود.

یکی از محاسن روش مالیات بر ارزش افزوده، جلوگیری از گسترش اقتصاد زیرزمینی و افزایش درآمد مالیاتی دولت است.

روش مالیات بر ارزش افزوده در ۱۳۵ کشور دنیا از فقیر تا غنی در حال اجرا است و در برخی کشورها سابقه ۴۰ ساله دارد.

با توجه به این که هم‌اکنون در بهترین شرایط فقط ۵۸ درصد مالیات کشور جذب می‌شود، بخش عمده‌ای از درآمد مالیاتی دولت، درآمد نفت و مواد نفتی است، در حالی که با اجرای روش مالیات بر ارزش افزوده، درآمد مالیاتی دولت افزایش می‌یابد.

اجرای روش مالیات بر ارزش افزوده یک مشکل دارد که وضع اقتصادی جامعه به هم ریخته است و اگر بتوان ساماندهی کرد، در آینده مشکلی در روش مالیاتی جدید وجود نخواهد داشت.

هم‌اکنون صاحبان چک‌های بانکی که با آن معاملات کلان انجام می‌دهند و فرار مالیاتی دارند، شناسایی نشده‌اند و در روش جدید مالیاتی این افراد شناسایی می‌شوند.

با شناسایی صاحبان صنایع مختلف با درآمدهای گوناگون می‌توان مالیات را از آنها گرفت.

هم‌اکنون مغازه‌داران و کارمندان که در دسترس دولت هستند، مالیات می‌پردازند، ولی برخی افراد که اقتصاد زیرزمینی دارند، از دادن مالیات طفره می‌روند.

مالیات بر ارزش افزوده در میان مدت می‌تواند در

منظر نگاه کنیم،

باید توجه داشته باشیم که به صورت

ابتدایی باید مهمترین مشکلات اقتصادی ایران شناسایی شده و سپس اولویت‌بندی شده و برای اولویت‌های بالای آن طرح‌های اجرایی تدوین و اجرا شوند. حال این سوال مطرح می‌شود که آیا مالیات بر ارزش افزوده با توجه به شرایط کنونی اقتصاد ایران، از اولویت بالایی برای اجرا برخوردار است؟

مهمترین مشکل ایران که اکثریت قریب به اتفاق کارشناسان اقتصادی بر آن صحنه می‌گذارند، هدایت سرمایه‌ها و منابع مالی به فعالیت‌های غیر مولد و غیرتولیدی و یا به اصطلاح دلالی است. نهادگرایان اعتقاد دارند که اگر سیستم پاداش‌دهی اقتصادی و اجتماعی در جهت فعالیت‌های مولد باشد، آن کشور می‌تواند در جهت توسعه گام‌های موفق بردارد. اما در ایران مشاهده می‌کنیم که سیستم پاداش‌دهی اقتصادی و اجتماعی در جهت تولید نمی‌باشد. در این شرایط که تولیدکنندگان با محدودیت‌های جدی و شرایط نامساعد کسب و کار مواجهند، طرحی مطرح می‌شود که قصد گرفتن مالیات بیشتر از تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان دارد. یعنی میزان کسب درآمد از محل مالیات بر تولیدکنندگان افزایش پیدا خواهد کرد.

یعنی به جای آن که تولیدکنندگان اندکی که در عرصه سخت تولید باقی مانده‌اند در جهت تولید بیشتر تشویق شوند، با طرحی، از سود آنان کاسته می‌شود.

در انتها این سوال مطرح می‌شود که آیا گرفتن مالیات بیشتر از تولیدکنندگان و یا از مصرف‌کنندگان که در نهایت باعث خرید کمتر آنان و در نهایت ضرر رساندن به تولیدکننده خواهد شد، مهمتر است، یا هدایت کردن منابع مالی در جهت تولید بیشتر؟ آیا بهتر نبود مجموعه طرح‌هایی با هدف هدایت کردن سیستم پاداش‌دهی اقتصادی و اجتماعی در جهت فعالیت‌های مولد تدوین و برای اجرا پیشنهاد می‌شدند؟